

2022

PERINNEMAISEMAT PÄIJÄT-HÄMEESSÄ -ESISELVITYS

LAB ammattikorkeakoulu

Luontokohteiden kulttuuriperintö eläväksi -hanke

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
1 Kalkkinen Asikkala	6
2 Kapatuosia Hollola	14
3 Kymijoki Iitti	24
4 Yhteiset teemat	34

*ProAgria Etelä-Suomi ry / MKN Maisemapalvelut
Laura Puolamäki, Katriina Koski
Kuvat: Laura Puolamäki, Katriina Koski
Kartat: Katriina Koski*

JOHDANTO

Perinnemaisemat Päijät-Hämeessä-esiselvitys toteutettiin osana Maaseuturahaston rahoittamaa Luontokohteiden kulttuuriperintö eläväksi -hanketta (1.1.2022-31.3.2024), jonka tavoitteena on vahvistaa luontoon ja kulttuuriin liittyvän liiketoiminnan elinvoimaisuutta ja luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Hankkeessa kootaan Kanta- ja Päijät-Hämeen keskeisiin luontokohteisiin liittyvää kulttuuriperintötietoa, kehitetään siihen liittyvää tuotteistamista sekä lisätään kohteiden ja palvelujen näkyvyyttä (LAB 2022).

Perinnemaisemat Päijät-Hämeessä -esiselvitys on osa hankkeen työpakettia 1, jossa kootaan alueen keskeisiin luontokohteisiin liittyvää kulttuuriperintötietoa ja materiaaleja hyödynnettäväksi matkailussa. Perinnemaisemat -esiselvityksen tavoitteena oli selvittää kohdealueen kiinnostavimpien luonnon ja kulttuurin vetovoimaa yhdistävien kohteiden hyödyntämismahdollisuuksia hyvinvointi- ja luontomatkailussa. Selvityksessä huomioitiin fyysisen ympäristön lisäksi kohteisiin liittyvät tarinat, kohteiden saavutettavuus ja niiden suojelun luomat rajoitteet. Esiselvitys sisältää kuvauksen kunkin kohteen hyödyntämismahdollisuuksista hyvinvointi- ja luontomatkailussa ja ehdotukset tarpeellisista kehittämissuunnitelmista.

Esiselvityksen pohjana hyödynnettiin hankkeessa laadittua selvitystä matkailukäytössä olevista kulttuuriperintökohteista sekä alue- ja matkailutoimijoilta kerättyjä suosituksia kohteista, joissa voisi olla potentiaalia hyödynnettäväksi hyvinvointimatkailussa. Suosituksia kulttuuriperintökohteista kerättiin matkailu- ja aluetoimijoille suunnatulla kyselyllä huhtikuussa 2022. Hankesuunnitelman mukaisesti Perinnemaisemat -esiselvitys toteutettiin Metsähallituksen hallinnoimien alueiden ulkopuolella sijaitsevista kohteista.

Päijät-Hämeestä esiselvitykseen valittiin mukaan kolme kohdetta matkailu- ja aluetoimijoille suunnatussa kyselyssä ehdotetuista kohteista: Kalkkisten kanava, Kapatuosian alue ja Kymijoki litin osuus. Esiselvityksen kohteiden valinnassa tärkeimmäksi kriteeriksi asetettiin hankkeen tavoitteet huomioiden se, että kohde on matkailutoimijoiden suosittama tai kohteen läheisyydestä löytyy kehittämisestä kiinnostuneita yrityksiä/toimijoita. Kohteen tuli olla luonnossa sijaitseva kulttuuriperintökohde sekä sijaita hankkeen kohdealueella eli Päijät-Hämeen maaseudulla (Lahden kaupungin keskusta-alueet eivät kuulu hankealueeseen).

Muina valintakriteereinä käytettiin kohteen kuulumista valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen sekä kehittämispotentiaalia ja tuotteistettavuutta, jolloin esiselvityksestä on hyötyä uuden tiedon tuottajana ja kehittämissuunnitelman laatimisessa. Kohteiden valinnassa yksi kriteeri oli myös tasapuolisuus eli kohteet pyrittiin valitsemaan eri kunnista ja niin, että kohteet ovat eri toimijoiden suosittamia. Lisäksi huomioitiin luontomatkailupotentiaali: kohde on saavutettava ja luontokulttuuriperintökohdetta saa tuoda esiin matkailukohteena ja matkailukäyttöä tukeva infra on jo olemassa. Lisäksi huomioitiin mahdollisuuksien mukaan vielä alueellinen edustavuus (kohde kuuluu tai sijaitsee keskeisen matkailukohteen tai -kokonaisuuden lähellä, kuten Salpausselkä UNESCO Global Geopark tai kansallispuistot). Esiselvitykseen oli mahdollista ottaa mukaan kolme kohdetta/maakunta.

Lähde: LAB. 2022. Luontokohteiden kulttuuriperintö eläväksi. Hanke. Saatavissa <https://lab.fi/projekti/luontokohteiden-kulttuuriperinto-elavaksi>

Selvitykseen valitut kohteet kuvaavat hyvin suomalaisen kulttuuriympäristön muodostumista esihistoriallisista ajoista nykyaikaan saakka. Kymijoen alueen varhaisimmat asuinpaikat ja kalliotaide kantavat nykyaikaan saakka vesistöjen merkityksen seudun muinaisille asukkaille. Veden äärellä asuminen jatkui rautakaudella, ja hyviksi havaituille asuinpaikoille syntyivät historiallisen ajan kylät, kuten litin Sitikkala.

Keskiaika näkyy tässä selvityksessä kartoitetuissa kohteissa erityisesti kirkkoissa ja niiden sijoittumisessa maisemaan. Liikkuminen siirtyi vähitellen vesireiteiltä maalle, mutta kirkot rakennettiin paikoille, jotka ovat saavutettavia vesireittien kautta. Varhainen tieverkosto muodostui selänteille ja kankaille merkittävimpien kylien välille. Veden äärellä asuttaessa talviteillä oli suuri merkitys, sillä ne lyhensivät kylien välisiä etäisyyksiä merkittävästi. Historiallisella ajalla vesiväylät säilyttivät merkityksensä liikenneväylinä Päijänteellä ja Kymijoen alueella. Vesiväyliä hyödynnettiin sekä henkilöliikenteessä että teollisuuden tarvitsemissa kuljetuksissa. Ennen Kymijoen valjastamista puuteollisuuden yksi työvaihe, uitto, synnytti alu-eelle omaleimaisen elinkeinon ja kulttuurin. Miestyövaltaisen uiton siirtyessä teknisemmäksi uittoperinne siirtyi elokuvateollisuuteen. Tukkilaisperinteen maisemakuvasto tallentui lukuisille filmeille Kymijokivarressa ja Kalkkisissa. Suomalaista kartanokulttuuria ja kulttuurimaisemaa tallentui filmille Hollolassa, jossa Pyhäniemen kartano toimi kuvauspaikkana. Vesistön läheisyys sai uuden merkityksen talvisodan sytyessä, kun Hollolan edustalle, Kirkonselän lahdelle sijoitettiin lentotukikohta.

Vesistöjen merkitys näkyy myös kalastusperinteessä ja ammattikalastuksen synnyttämässä teollisuuden alassa, vieheteollisuudessa. Kalastus on edelleen alueella merkittävä elinkeino, mutta tulo muodostuu nykyään osana matkailuteollisuutta.

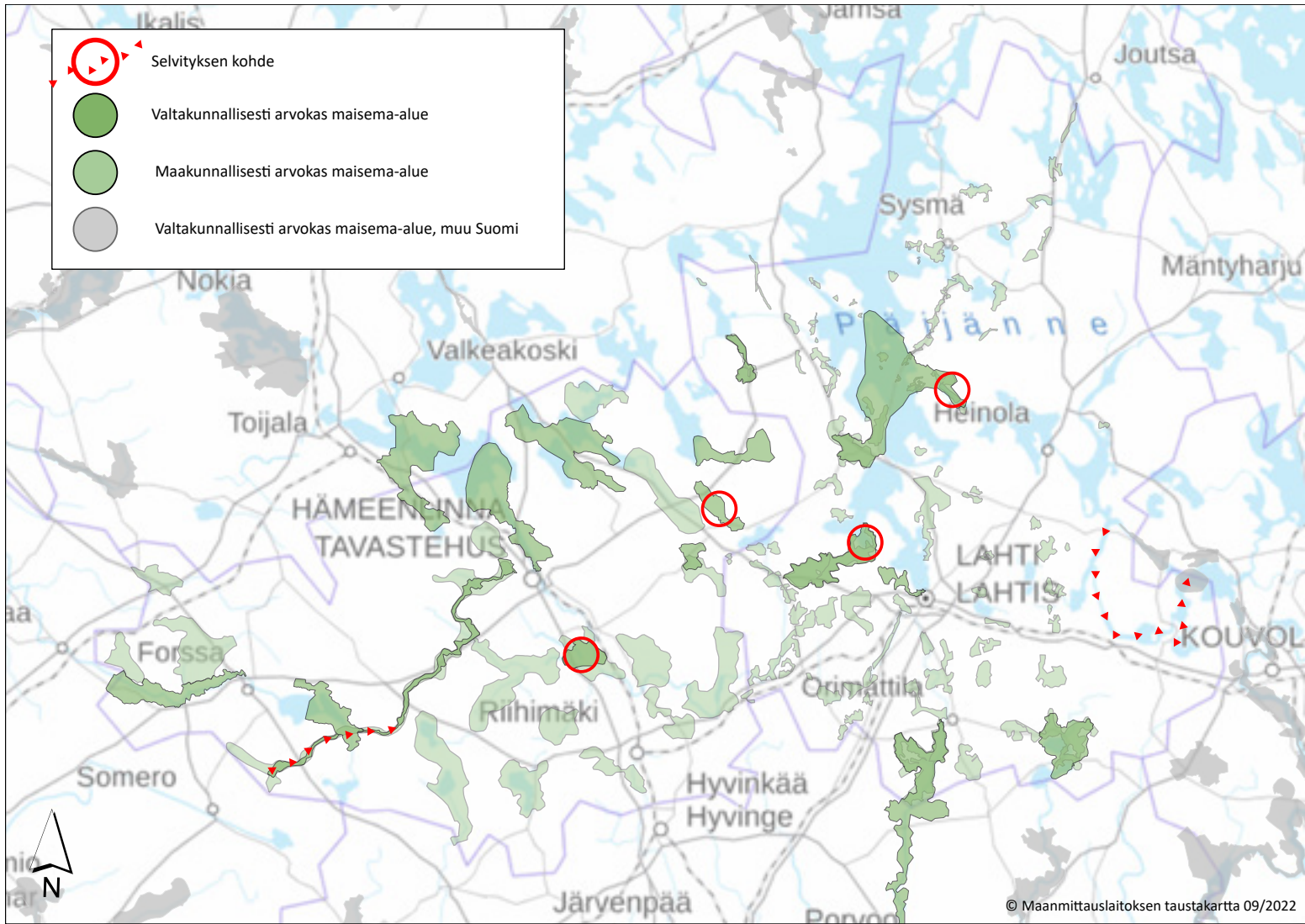
Selvitykseen valitut kohteet tarjoavat hyvät mahdollisuudet matkailuteollisuudelle. Kohteet itsessään sisältävät teemoja, jotka on valittu Suomessa matkailun kehittämisen kärkeiksi. Kohteilla on myös jatkokehittämisen kautta mahdollisuuksia kiinnittyä Euroopan kulttuuri- reittien verkostoon. Kaikissa kohteissa on aktiivinen paikallisyhteisö. Jatkokehittäminen tulisi yhteiskehittämisen menetelmillä, jotta kohteet säilyvät saavutettavina ja merkityksellisinä osana arkea paikallisille asukkaille, samalla kun ne palvelevat matkailijoita. Näin toimien näillä kohteilla on mahdollisuus uudistavan matkailun periaatteiden mukaisesti.

Selvitys käynnistyi aloituspalaverilla 3.6.2022 ja valmistui 14.10.2022. Työ sisälsi kohteiden perustarkastelun ja paikkatietoanalyysin, maastotarkastelun, paikallisyhteisöjen kohtaamisia sekä kehittämissuosituksia edellä mainittuihin työvaiheisiin perustuen. Perustarkastelu ja paikkatietoanalyysi toteutettiin kesä- ja elokuun välisenä aikana. Maastotarkastelu ja paikallisyhteisöjen kohtaamiset toteutettiin elokuun ja lokakuun välisenä aikana. Raportti valmistui 14.10.2022.

Kiitämme tämän selvityksen tuomasta mahdollisuudesta tutustua Päijät-Hämeen maisemaan ja kartoitukseen valittujen kohteiden asukkaisiin.

14.10.2022

ProAgria Etelä-Suomi ry / MKN maisemapalvelut
Katriina Koski ja Laura Puolamäki

1 KALKKINEN | ASIKKALA

Kalkkisten kanava Asikkalassa on portti Päijänteeltä Kymijokeen. Päijänteen ja Ruotsalaisen yhdistävä vuonna 1878 valmistunut kanava on 500 metrin sulkuvälillään Euroopan pisin makean veden kanava. Alueen uittohistoria on mielenkiintoinen ja siitä löytyy runsaasti materiaalia. Kanavan lisäksi Kalkkisten kylä ja koski muodostavat matkailullisesti monipuolisen kokonaisuuden. Kalkkisten kehittämisessä kannattaa hyödyntää Pulkkilanharjulla kulkevaa Päijänteen saaristotietä (Vääksy-Luhanka).

SAAVUTETTAVUUS

Kalkkisten kylä, koski ja kanava sijaitsevat Asikkalassa. Kanavasta ja kylästä löytyy tietoa netistä. [Linkki Kalkkisten nettisivulle.](#) [Linkki Väyläviraston "Kalkkisten kanava" nettisivulle.](#) [Linkki Visit Lahden "Kalkkisten kanava" nettisivulle.](#)

Kalkkisten kylällä on palveluita, kuten koulu, kirkko, kauppa, kahvila/ravintola, [viinitila](#).

Vesiteitse kylälle ja kanavalle pääsee Ruotsalaisesta Kymenvirran kautta sekä Päijänteeltä Asikkalanselältä.

Kalkkisten koskelle kulku ei ole opastettu, tie on suljettu puomilla ja selkeästi kohde halutaan pitää vähällä käytöllä.

Mukkusten tanssilavalla on pysäköintitilaa ja kulku lavalle ei ole esteetön.

Kalkkisten satamassa on runsaasti pysäköintitilaa ja mahdollisuus myös veneellä kulkuun.

RAJOITTEET

Kalkkistenkoski on luonnonsuojelualueutta ja siellä kalastus on sallittu ainoastaan Kalkkisten Kalastusklubin jäsenille. Kulku koskelle suljettu puomilla.

MAANOMISTUS

Maanomistus huomioitava erityisesti Kalkkisten kosken osalta.

MAASTON KULUMISHERKKYYS

Kalkkisten kanavaympäristö on rakennettua ympäristöä ja kestää hyvin kulutusta. Samoin Kalkkisten satama. Kalkkisten koski on herkkää luonnonoloiltaan ja vaatii suunnitelmallista käyttöönottoa ja lisäksi yhteistyön maanomistajien kanssa.

Mukkulan lava on ollut tapahtumapaikkana ja uusi käyttöönotto tulisi tehdä ympäröivä luonto huomioden ja ohjatusti.

PAIKKATietoANALYYSI

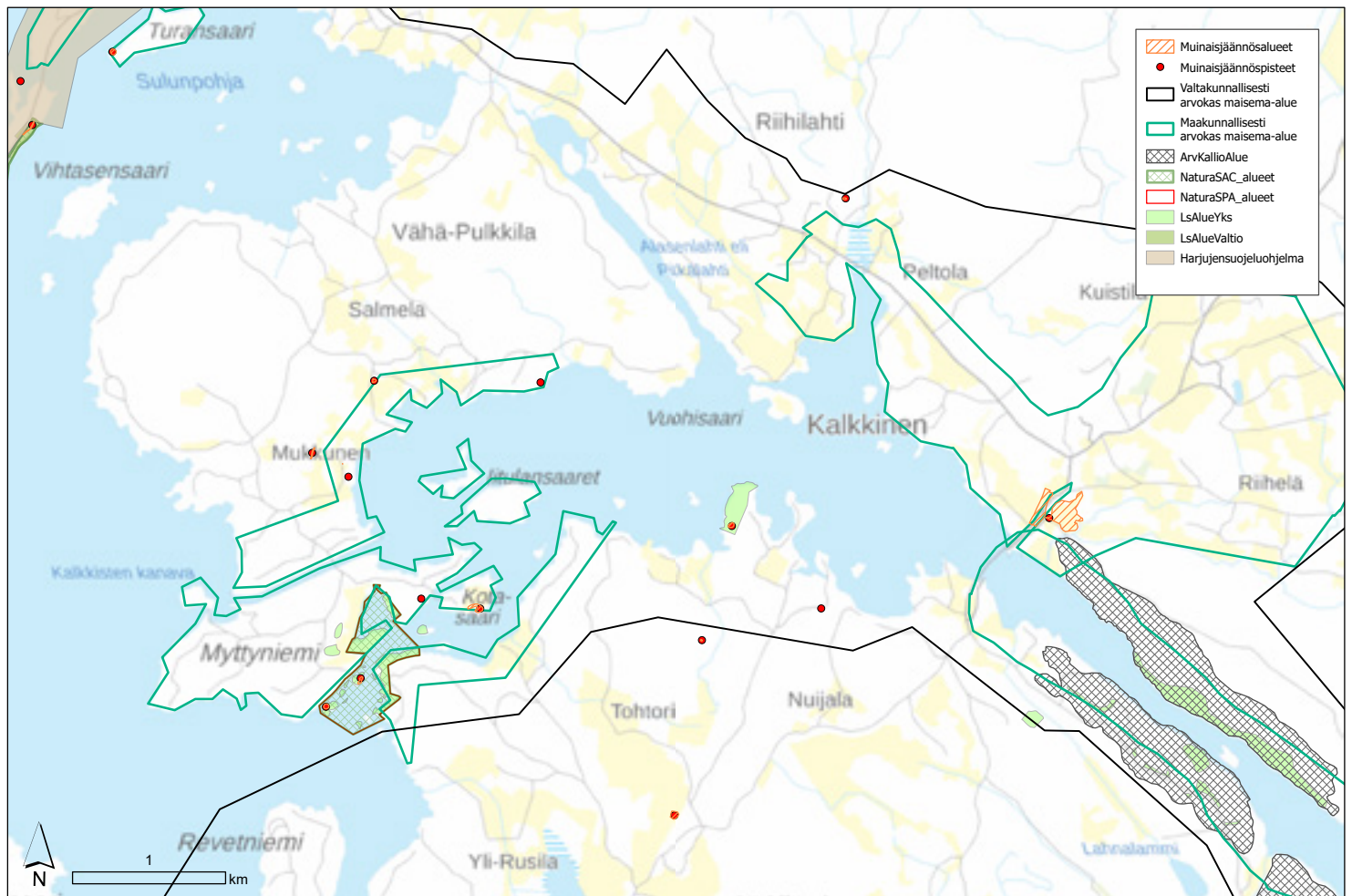
Kulttuuriympäristön arvot:

- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue: Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaisemat
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue: Kalkkistenkoski ja -kanava, Kalkkisten kulttuurimaisema, Kymenvirran maisema-alue
- Muinaisjäännökset ja muinaisjäännösalueet, mm.:
 - » historiallisen ajan kivimuureja, kiviaita ja raivausröykkiöitä, koskenperkausröykkiöitä
 - » kivikautisia, pronssikautisia ja rautakautisia asuinpaikkoja
 - » rautakautinen hautauspaikka

Luontoarvot:

- Natura 2000 (SAC/SPA): Kalkkistenkoski FI0301011
- Yksityisten mailla olevia luonnonsuojelualueita
- Arvokkaat kallioalueet: Kymenvirran kallioselännejaksot KAO040228

Kalkkinen

PAIKALLISYHTEISÖJEN KONTAKTOINTI

Kyläilta Kalkkisissa

Ajankohta: 29.8.2022 klo 17-19

Paikka: Nuorisoseurantalo Pörskälä, Pörskälänraitti 17240 Kalkkinen

ALUEELTA LÖYTYVIÄ KULTTUURIPERINTÖKOhteita

Uudistetulla kanavalla käynnistettiin uitto vuonna 1964. Uitto jatkui vuoteen 2002 saakka. Puuniput tuotiin kanavaan hinaajilla. Vedenkorkeuden säätely kanavassa oli tarkkaa työtä, että nippu saatiin pysymään koossa. Yhdessä tukkilautassa oli noin 150 kuorma-autolastillista puuta. Uitto-yhtiö oli Kalkkisissa merkittävä työllistäjä. Ennen kanavan avaamista tukit uitettiin Kalkkistenkoskea pitkin, ja työmaalle tarvittiin paljon miehiä. Uitto vaikutti myös liikennejärjestelyihin, sillä lossiliikenne seisahtui aina, kun tukkilautta kulki väylän poikki.

Kanavan kautta kulkenut henkilöliikenne oli merkittävää. Laivaliikennettä käyttivät sekä kalkkislaiset että kylän kesäasukkaat. Tuulantei-niminen alus muistetaan hyvin. Sen liikennöinti päättyi 1967. Myöhemmin liikennöinnin aloittaneet Suomen Neito ja Tehi ajoivat eri satamiin. Alusten reitit oli sovitettu yhteen siten, että Pulkkilan pohjoispuolella alukset seisahtuivat rinnakkain ja matkustajat pääsivät siirtymään aluksesta toiseen.

Varhaisemmassa vaiheessa Kalkkisissa on ollut sekä kanavapäällikkö että kanavapuu-tarha, kuten muuallakin keisarillisen ajan kanavanvarsilla. Tuohon historian vaiheeseen liittyy marsalkka Mannerheimin mukaan Mannerheimin omenapuuksi nimetty hedelmäpuu.

Kalkkistenkosken sulkeutuminen paikallisilta on edelleen arka aihe. Kalastusoikeudet ovat kosken osakkailla ja Kalkkisten Kalastusklubin jäsenillä. Koski on Päijänteen merkittävimpiä taimenen kutualueita, vaikkakin taimenkanta on paikallisen tiedon mukaan heikentynyt merkittävästi viime vuosikymmeninä, kuten muukin Päijänteen kalakanta.

Entisaikaan talvitiet korvasivat laivaliikennettä Päijänteen jäätyessä. Vielä 1950-luvulla Kalkkisista kulki talvitie Karisalmeen. Päijänteen säännöstely ja pinnanlasku muuttivat jääolosuhteita niin voimakkaasti, että vanhat talvitien reitit eivät enää jäädy.

Päijänteeseen ja Kalkkistenkoskeen liittyy alueen merkittävin teollinen tuotanto, uistinten valmistus. Alun perin männyn kaarnasta valmistettuja vieheitä varten tarvittava kaarna ostettiin metsätyömailta kiertäviltä, vanhemmilta miehiltä. Kaarnankerääjät keräsivät satonsa, kun puut oli kaadettu ja myivät sen uistintehtaalle. Uistimien valmistus oli käsi-työtä. Myöhemmin valmistus teollistui, ja on edelleen Kalkkisten suurin teollisuudenala.

Kanavan varsinaisen käytön rinnalle yleisötilaisuudessa nousi Kalkkisten maisemat osana kotimaisia elokuvia. Alueella on kuvattu lukuisia Suomi-Filmin elokuvia, ja myös yksi venäläinen elokuva.

KYLÄILLASSA KARTALLE MERKITYT KOHTEET

- Kalkkisten kylä ja sitä halkovat maantiet ovat suosittuja pyöräilijöiden ja motoristien reittejä. **Kopsuontien** kerrotaan olevan korkeuseroiltaan Etelä-Suomen suurin.
- **Mikkolan tilalta**, eli Tohtorilta, löydettiin **Mannerheimin omenapuun** vesa. Taimi lienee vartettu 1940-luvulla tuolloin kanavapuutarhassa kasvaneesta emopuusta. Uudelleen vartettu taimi istutettiin Vääksyyn Danielsson Kalmarin huvilan puutarhaan.
- **Kalkkisten koski** on luonnontilainen virtavesi, johon taimen nousee. Kosken kalastusoikeudet on 1920-luvulla tehdyn sopimuksen mukaisesti vuokrattu Asikkalan ulkopuolisille henkilöille, eikä paikallisilla kalastajilla ole pääsyä kosken äärelle. Yksityisalue.
- **litulansaari** halkaistiin kahtia, jotta Kalkkisten kanava saatiin rakennettua.
- **Kottilan laivalaiturilta** noustiin Lahteen menevän höyrylaivan kyytiin. Alue on nykyään yksityisomistuksessa ja matkustajia varten rakennettu odotuskatos on purettu.
- **Mukkusten tanssilava** toimi näyttämönä yhdelle kohtaukselle Kanavan laidalla -elokuvassa. Lavalla järjestetään edelleen tansseja.
- **Kalkkisten satamassa** on säilynyt tukinpuodotuspaikka ja nosturi.

KALKKINEN | ASIKKALA

ARKISTOLÄHTEITÄ

- Hirvonen, A., Kinnari, R., Koski, K. & Ruokolainen, J. 2013. Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin: Kalkkinen – kylä Kymen rannalla. Loppuraportti 3/5. ProAgria Etelä-Suomi ry / MKn maisemapalvelut / Hämeen kalatalouskeskus. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.maajakotitalousnaiset.fi/uploads/archive/attachment/kalkkinen_raportti_valmis_pieni.pdf
- Härenwall, K. r. & Myllylä, A. r. Kanavanhoitaja Anselmi Kangas Kalkkisten kanavalla; ulkokuva, henkilökuva. CC BY-ND 4.0. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.finna.fi/Record/musketti_lah-ti.M44:DKMDKKV2018009:18
- Purhonen, E. 1970–1989. Tuulantei -laiva Kalkkisten kanavassa, taustalla hinaaja hinaamassa nippulauttaa. Elias Purhosen kokoelma. Lusto Suomen Metsämuseo. CC BY 4.0. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://finna.fi/Record/lusto.knp-119332>
- Pihlström, U. & Oksa, M. 1959. Päilyvää Päijännettä. Suomi-Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_113815
- Unho, I., Soini, E., Laurinen, A., Häkinen, L., Katajisto, M., Savolainen, H., Porkka, A. 1949. Kanavan laidalla. Suomi-Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_122504
- Vaala, V., Soldan, B., Seikkula, I., Reimas, O., Osa, S., Palo, S., Soini, A. 1940. Jumalan myrsky. Suomi-Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_119992
- Merikarttalaitos. 1925. Päijänne. Merikartta. Meri- ja sisävesistöjen karttoja [86]. Helsinki. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201308194351>

KEHITTÄMISSUOSITUKSET

KULTTUURIPERINNÖN HYÖDYNTÄMISMAHDOLLISUUDET HYVINVOINTI- JA LUONTOMATKAILUSSA JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Kalkkisten kanavan alue soveltuu hyvin opastettavaksi kohteeksi. Alueelle johtaa yleinen tie ja kanavan äärelle pääsee hyvin. Aluetta kerrottiin käytettävän epävirallisena matkaparkkina. Kalkkisten koski on hieno retkikohde, mutta matkailijoiden ohjaaminen alueelle millään tavalla edellyttää neuvottelua lähialueen ja alueelle johtavan tien maanomistajien kanssa, sillä koskelle tulijoiden on jätettävä auto melko kauas, eikä alueella ole pysäköintitilaa. On vaarana, että tien varrella alkaa esiintyä luvaton ja asukkaita häiritsevää pysäköintiä. Kohde on melko pienipiirteinen ja herkkä. Se sopii parhaiten pyörämatkailijoille suunniteltujen reittien osaksi.

Mukkusten tanssilava sopisi pienten tilaisuuksien järjestämiseen, esimerkiksi elokuvamatkailun teematuotteena Kalkkisten kanavan ohella. Pysäköintitilaa on muutamalle autolle.

Kalkkisten sataman alue kestää suurempia kävijämääriä, ja se sopisi hyvin alueelle suuntautuvan matkailun opastuspisteeksi. Alueella on wc. Kalkkisten kylän palvelut ovat kävelyetäisyydellä satamasta. Satamassa on kyläyhdistyksen lainapyöriä vierasvenesatamaan saapuvia matkailijoita varten. Palvelua voisi kehittää niin, että automatkailijat voisivat tehdä pyöräretken Kalkkisten kanavalle ja koskelle. Satama soveltuisi hyvin vesiliikenteen, autoliikenteen ja pyörämatkailijoiden solmukohdaksi.

Mukkulan tanssilava ja parkkipaikka

Kalkkisten koski ja liikenteen ohjaus.

2 KAPATUOSIA | HOLLOLA

Hollolan kirkonkylä sijaitsee keskeisellä paikalla Päijät-Hämettä, Lahden kaupungin läheisyydessä ja Vesijärven rannalla. Kirkonkylän vuosisatainen historia näkyy maisemassa ja tarinoissa. Kapatuosian näkötorni tarjoaa näkymän Kirkonselälle sekä Etelä-Suomen korkeimmalle mäelle Tiirismaalle. Kapatuosia ja Hollolan keskiaikainen kivikirkko muodostavat yhdessä merkittävän maisemallisen ja historiallisen kokonaisuuden.

SAAVUTETTAVUUS

Kapatuosia sijaitsee Hollolan kirkonkylässä, vajaan 20 kilometrin päässä Lahden keskustasta. Kohde on helposti saavutettavissa henkilöautolla sekä julkisella liikenteellä. Vesijärveä pitkin on vesistöyhteys Lahteen. Kirkonselällä on vierasvenesatama.

Kapatuosiasta sekä Hollolan kirkonkylän kohteista löytyy paljon tietoa netistä. [Linkki Visit Lahden " Kapatuosian linnavuori" nettisivulle.](#)

[Linkki Hollolan " Kapatuosian luontopolku" nettisivulle.](#)

[Linkki Hollolan kirkonkylän nettisivulle.](#)

[Linkki Visit Lahden " Historiallinen Hollolan kirkonkylä" nettisivulle.](#)

[Linkki Hollolan kirkon nettisivulle.](#)

RAJOITTEET

Kiikunlähde sijaitsee yksityistien varressa. Kohteelle ei voida opastaa matkailijoita neuvottelematta tiekunnan ja tienvarren asukkaiden kanssa. Kohde ei sovellu lainkaan autoilijoiden vierailukohteeksi.

Vanha tiilimuuntaja Hälvälän kartanon kohdassa sijaitsee maisemallisesti hienolla paikalla ja olisi sinänsä hyvä kiinnekohta tiilitehtaisiin liittyvän teollisen kulttuuriperinnön opastuskohteeksi. Nykyisellään muuntajan kohdalle ei voi saapua autolla vaarantamatta liikennettä. Opastus myös edellyttää neuvotteluja maanomistajien kanssa. Pyö-

rämatkailuun ja kävelyretken reittipisteeksi muuntaja sopii hyvin, jos muut rajoitteet voidaan ratkaista.

MAANOMISTUS

Maanomistusolot huomioitava Kiikunlähteellä, mutta sinne ei muutenkaan suositella ohjattavan käyntiä.

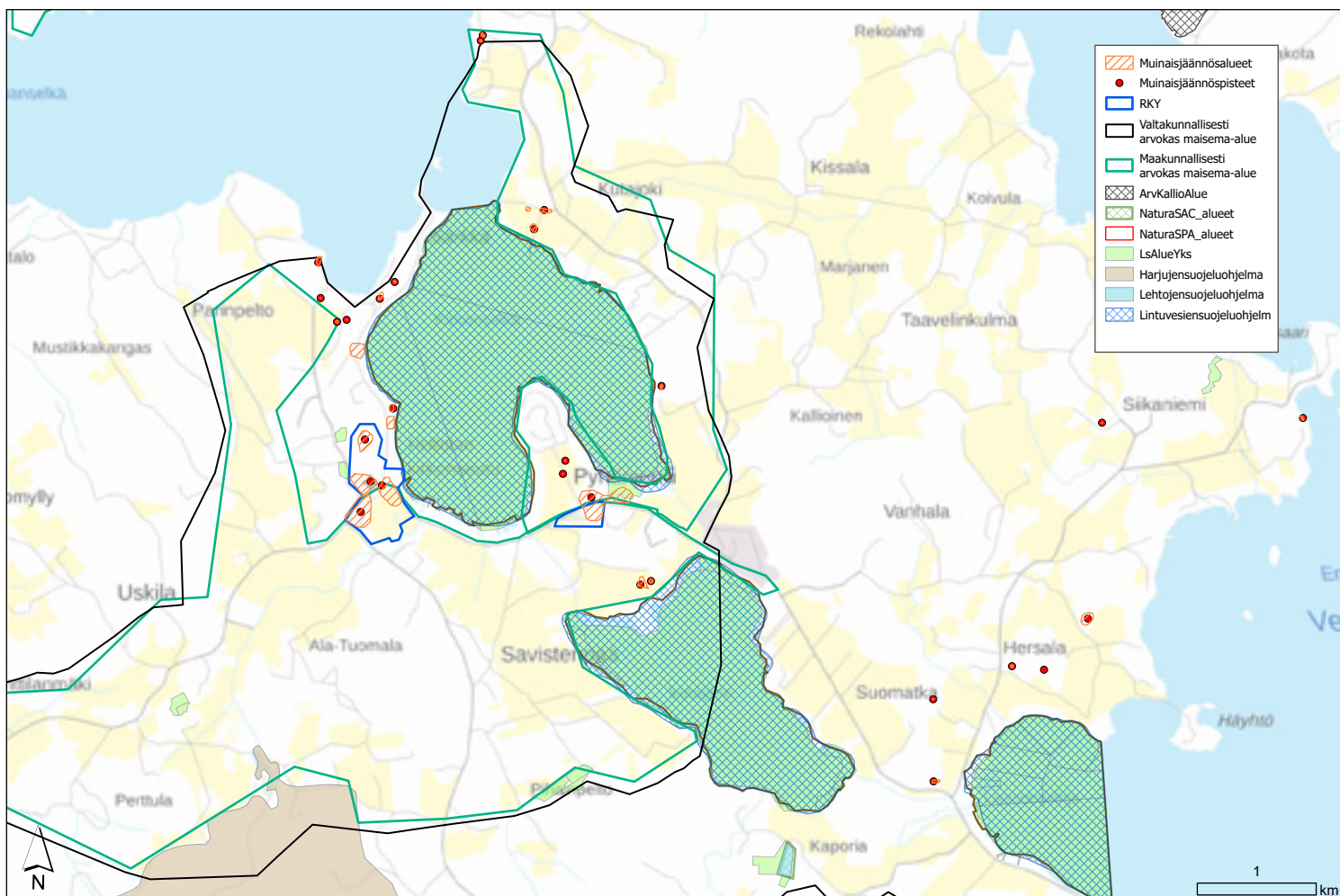
MAASTON KULUMISHERKKYYS

Kulku linnavuorelle voi aiheuttaa maaston kulumista. Kiikunlähteelle ei suositella kulkua, sillä lähde on kärsinyt pahoin runsaasta kävijämäärästä. Muuten Hollolan kohteet eivät ole kulumisherkkiä maastoltaan.

Kulttuuriympäristön arvot:

- Luontoarvot:*

- Kapatusia

KAPATUOSIA | HOLLOLA

PAIKALLISYHTEISÖJEN KONTAKTOINTI

Kyläilta Hollolassa

Ajankohta: 8.9.2022 klo 17-19

Paikka: Vanha Pappila, Särkentie 1, 16710 Hollola

ALUEELTA LÖYTYVIÄ KULTTUURIPERINTÖKOhteita

Kaikki osallistujat nostivat Pyhän Marian kirkon arvokkaimmaksi ja tärkeimmäksi kohteeksi, joka myös kaipaa lisää kävijöitä. Kirkon rakennusperintöön, aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön sekä kirkko-maahan liittyy paljon kytköksiä historiaan ja maisemaan sekä pyhimystarustoon.

Näkötorni kytkeytyy kirkkohistoriaan, sillä aloite sen rakentamiseksi tuli seurakunnalta. Kirkon kelloihin liittyy oma tarinansa siitä, miksi kolmesta kellosta vain kaksi on käytössä.

Seudulla on ollut tiilitehtaita, joista muistuttaa esimerkiksi Hälvälän kartanon kohdalla sijaitseva vanha tiilimuuntaja.

Kiikunlähteen patoaminen mahdollisti kylän vesimyllyjen toiminnan.

Paikallisiin voimahahmoihin lukeutuu Heikan Jussi, eli suutari Jussi Mäkäpäinen. Mäkäpäisen keruita löytyy kansanrunousarkistosta. Mäkäpäisestä itsestään on myös tutkimusaineistoa.

Hollola ja erityisesti Pyhäniemen kartano on toiminut elokuvakulissina Suomi-Filmin kultakaudella. Elokuvista olisi jäljitettävissä lukuisia vierailukohteita.

Vuoden 2022 kotiseututeoksessa on tuorein artikkeli Pyhäniemen kartanosta (Kyösti Toivonen).

Pyhän Olavin reitiltä on tulossa pisto Hollolan kirkolle.

KYLÄILLASSA KARTALLE MERKITYT KOHTEET

- **Kirkkotien vanha linjaus** kulki oikoreittiä Soramäestä Hälvälään. Pappilan torppien kohdalla sijaitsee oriinkarkauksenmäki. Perimätiedon mukaan nimi juontaa juurensa kilvanajoon kirkolta kotiin. Tässä mäessä oriit ohittivat tammat.
- **Tiirismaan Pirunpesä** on paikallisten mukaan nykyään pahoin pusikoitunut. Alue on raivattu viimeksi 1960-luvulla.
- Televisiotornin paikalla sijaitsi **Struven ketjun mittauspiste**.
- **Kiikunlähde** merkittävä monella tavalla.
- **Hälvälän kartano**. Kartanon kohdalla **vanha tiilinen muuntaja**. Alueella sijainnut tiilitehtaita.
- **Myllymäellä** perimätiedon mukaan sijaitsi mylly. Topografia ja paikannimistö tukee tietoa.
- **Talvitie** Lahteen lähti **Upilasta**.
- **Pyhäniemen kartano** on toiminut muun muassa elokuvien kulissina.
- **Kirkonlahdella** sijaitsi Talvisodan aikana **lentotukikohta**. Lentäjät majoitettiin alueen taloihin.
- **Vanha pappila** ja **vanha kunnantupa** merkikrakennuksia.
- **Hollolan kirkko**, **Pyhän Marian kirkko** ja **hautausmaa**, **kellotapuli**.
- **Kotiseutumuseo**
- **Talomuseo**
- **Kapatuosian linnavuori** ja **näkötorni**.
- **Vakaumuksensa puolesta kaatuneiden muistomerkki**. Hollolassa runsaasti joukkohautoja. 1918 ja sen jälkeiset tapahtumat merkittäviä seudulla.

KAPATUOSIA | HOLLOLA

ARKISTOLÄHTEITÄ

- Englund, K. Hollolan kirkko, mittauspiirustus. Arkkitehtuurin mittauspiirustukset, Aalto-yliopiston arkisto. Aalto-yliopisto. CC BY-NC 4.0 . Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://www.finna.fi/Record/raami.urn%3Anbn%3Afi-aalto%3Ahttp%253A%252F%252Fwww.profium.com%252Ftaikarchivedobject%252F4B710F9F-B6DB-5783-FBDA-62DB51488709>
- Kronqvist, I. Hollolan kirkko ja sen rakennustaiteellinen merkitys. Suomen museo 44, 67-89.
- Mäkinen, K. 1949. Pirunpesä. Kuva-arkisto, Lahti-Seura ry. Lahden kaupunginmuseo. CC BY-ND 4.0. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.finna.fi/Record/musketti_lahti.M44:KUVFV700002:1358
- Kotiseututeokset, julkaistaan vuosittain.
- Rakennusinventoinnit, Hämeen ympäristökeskus.
- Kapatuosian näkötorni: Lahti 1957: 2 , Lahti 1958:2. Lahden kaupunginkirjasto, Päijät-Häme kokoelma.
- Tuntematon, v. 1940. Lentotukikohta Pyhäniemen Kartanossa. Sotamuseo. CC BY 4.0. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://www.finna.fi/Record/sa-kuva.sa-kuva-109089>
- Haanpää, R. 2003. Kyläoriginellin muotokuva. Joensuu : Suomen kansantietouden tutkijain seura. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-899998>
- Saarinen, T. 2003. Poikkeusyksilö ja kyläyhteisö: Tutkimus Heikan Jussin (Juho Mäkäräisen) elämästä ja huumorista. Joensuu : Suomen kansantietouden tutkijain seura. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-899846>
- Hirvonen, A., Kinnari, R., Koski, K. & Ruokolainen, J. 2013. Hollolan kirkonseutu: Neljän kukkulan kainalossa. ProAgria Etelä-Suomi ry / MKn maisemapalvelut / Hämeen kalatalouskeskus. Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin -hanke. Loppuraportti 1/5. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.proagria.fi/uploads/archive/attachment/hollolan_kirkonseutu_raportti_aukeamat.pdf

Talomuseo

Näkymä Kapatuosian näkötorjasta Kirkonselälle ja taustalla siintävälle Kajaanselälle ja Asikkalaan.

KEHITTÄMISSUOSITUKSET

KULTTUURIPERINNÖN HYÖDYNTÄMISMAHDOLLISUUDET HYVINVOINTI- JA LUONTOMATKAILUSSA JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Suurin osa vierailukohteista sijaitsee Hollolan kirkon läheisyydessä. Alueelle saapuvien matkailijoiden opastus kannattaa keskittää kyläkeskukseen. Kirkon ja Vanhan Pappilan pysäköintialueet voisivat tulla kyseeseen. Näiltä pysäköintialueilta on helppo siirtyä jalan kirkon alueelle, Kapatuosian mäelle, museoille ja kylänraitille. Myös matkailijoiden tarvitsemat palvelut ovat kaikki kävelytäsydellä.

Pyhäniemen kartano on avoinna tilaisuuksien yhteydessä. Kartano sopisi hyvin teemaopastusten ja -tuotteiden tukikohdaksi, jos yrittäjien välinen yhteistyö onnistuu. Erityisesti elokuvamatkailu sopii kartanoille, mutta sotahistoriasta saisi myös tuotettua kartanon alueelle näyttelyn tai opastuksen.

Pyhän Marian kirkko on alueen arvokkain vierailukohde, ja se myös kestäisi nykyistä suuremman vierailijamäärän. Kirkkorakennuksen ympärille olisi mahdollista tuottaa lukuisia teemaopastuksia, joissa käsitellään esimerkiksi kirkkoa rakennusperintönä tai osana kulttuurihistoriaa. Pyhän Olavin reitin laajennusosa Hollolaan tarvitsisi tämän kaltaisia tukitoimia. Kirkon opastus ja avoinnapito

on nyt järjestetty vain muutaman paikallisen ihmisen voimin. Jatkokehitys edellyttää neuvotteluja seurakunnan ja paikallisten toimijoiden kanssa. Kiinnostusta asiaan on muisteluillaan perusteella.

Kapatuosian mäki on ilmeisesti kärsinyt maaston kulumisesta, sillä reitillä oli käynnissä kunnostustöitä (maastotyö tehty 26.9.2022). Kunnostustöiden jälkeen reitin pitäisi olla suurempia kävijämääriä kestävä. Näkötorni on avoinna ja sopii hyvin vierailukohteeksi. Erityisesti kohde sopii maisemakuvaukseen, sillä tornista avautuu maisema puuston ylitse. Näkötornin ikkunat on suunniteltu kehystämään näkymää. Näkötornin ovi vaatii kunnostusta, sillä se painuu tiukasti kiinni. Pois lähtevä vierailija voi hätäntyä, jos ovi ei tunnu aukeavan.

Kotiseutumuseo ja talomuseo ovat hyviä ja saavutettavia vierailukohteita. Talomuseon pihapiiri on aina avoinna, mutta ilman opastusta kohde ei avaudu vierailijalle, jolla ei ole taustatietoa rakennusperinnöstä.

KAPATUOSIA | HOLLOLA

Vanha tiilimuuntaja

Kiikunlähde

Pyhäniemen kartano.

Pyhän Marian kirkko

Kotiseutumuseo

3 KYMIJOKI | IITTI

Kymijoki yhdistää Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Uudenmaan maakunnat laskien Päijänteestä Suomenlahteen viitenä suuhaarana. Aikanaan joki oli merkittävä puutavaran kuljetusväylä ja sellaisena se on jäänyt elämään lukuisiin Suomi-Filmeihin. Nykyisin Kymijokea hallitsevat vesivoimalaitokset. Kymijoen varrella on yhteensä 13 vesivoimalaitosta, joista ensimmäiset rakennettiin jo 1800-luvun lopulla.

SAAVUTETTAVUUS

Kymijoki litin alueelta kattaa laajan alueen ja rantaan sekä haastatteluissa nousseisiin kohteisiin on useammasta paikasta helppo saavutettavuus. Kymijoen rantakylä läpi kulkee helposti kuljettavat tiet (litintie, Kymentaantie, litinkirkontie, Sitikkalantie, Mankalantie). Opastukset kohteille ovat selkeät, erityisesti Hiidenvuorella on hyvä opastus.

Veneilijöillä on Kimolan kanavan myötä mahdollisuus kulkea Kalkkisista vesireittiä pitkin Hiidenvuorelle. Kimolan kanavan rakentamisesta voi kuunnella tarinoita RUOKAMAISEMISSA - makumatka Pohjois-Kymenlaaksoon ja littiin mobiilireitiltä. [Linkki Citynomadi karttapalveluun RUOKAMAISEMISSA - makumatkan mobiilireittiin.](#)

Netistä löytyy runsaasti lisätietoa Kymijoesta, sen koskista, litin kirkonkylästä, Hiidenvuoresta ja alueen muista kohteista.

[Linkki Yli-Kaitalan "KALASTUS JA KALASTUSPALVELUT" nettisivulle.](#)

[Linkki Kalapaikka.net Kymijoen nettisivulle.](#)

[Linkki litin "Luontokohteet" nettisivulle.](#)

[Linkki litin "Kirkonkylä-Radansuu" nettisivulle.](#)

[Linkki litin rantamakasiinin nettisivulle.](#)

RAJOITTEET

Kalastuksessa koskialueilla rajoitteita.

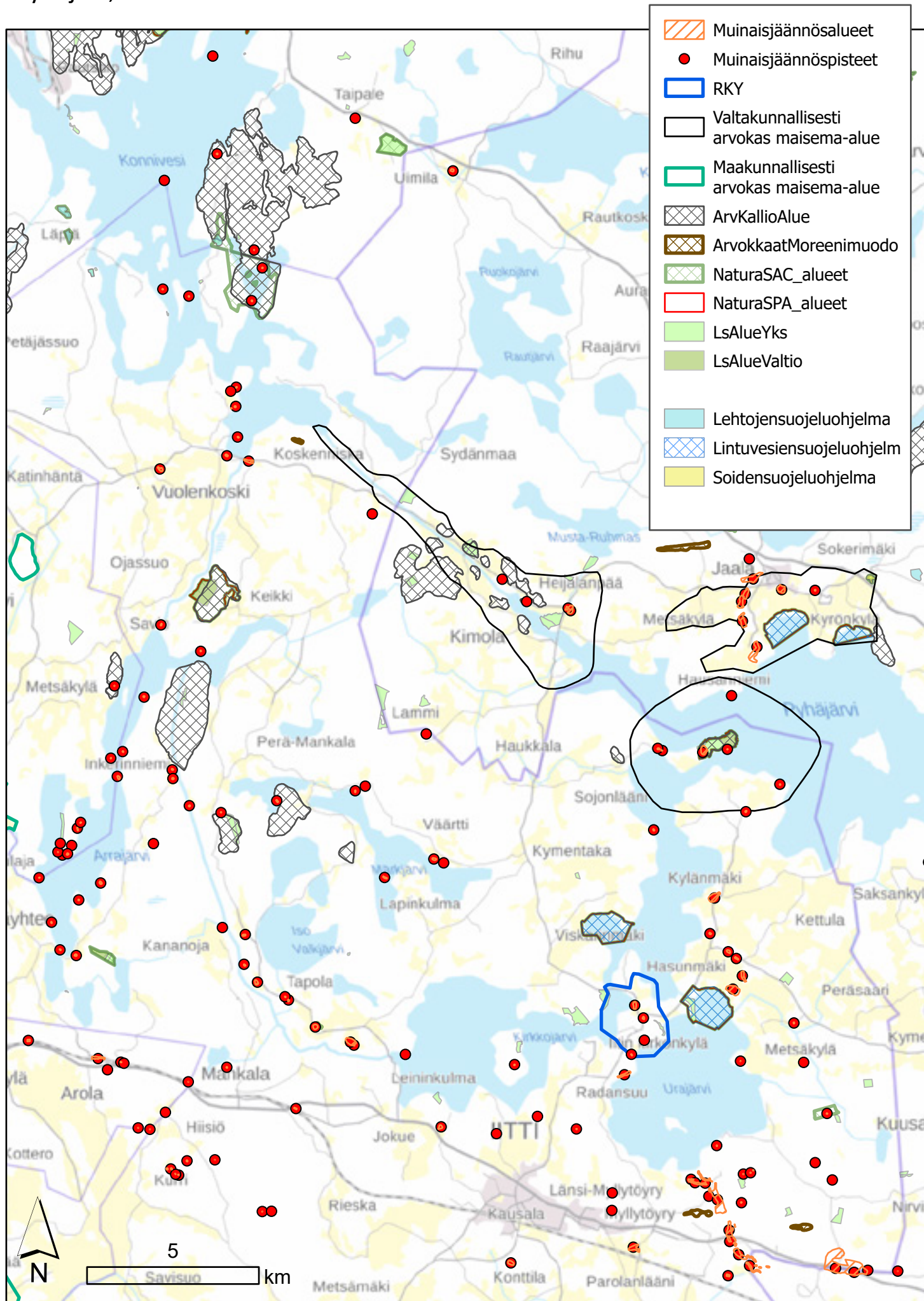
MAANOMISTUS

Sitikkalan kylän alue ja Sjögrenin mäki ovat ensinnäkin yksityismailla sijaitsevia kohteita tai yksityisalueen kautta saavutettavia kohteita. Niiden osalta on neuvoteltava kylän asukkaiden, maanomistajien ja Metsähallituksen kanssa kestävän käytön varmistamiseksi.

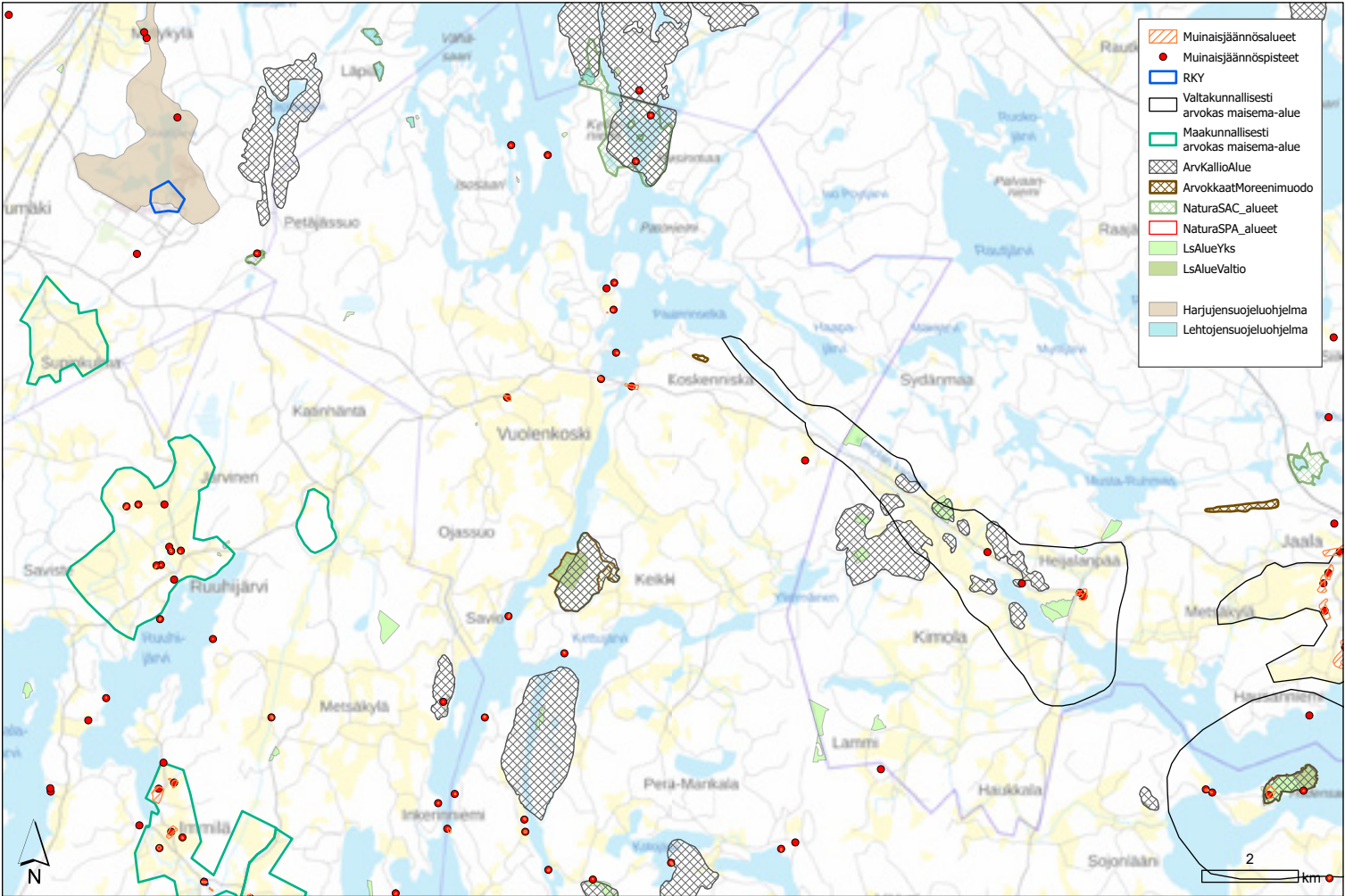
MAASTON KULUMISHERKKYYS

Ranta-alueet ovat kaikin paikoin herkkiä kulumiselle.

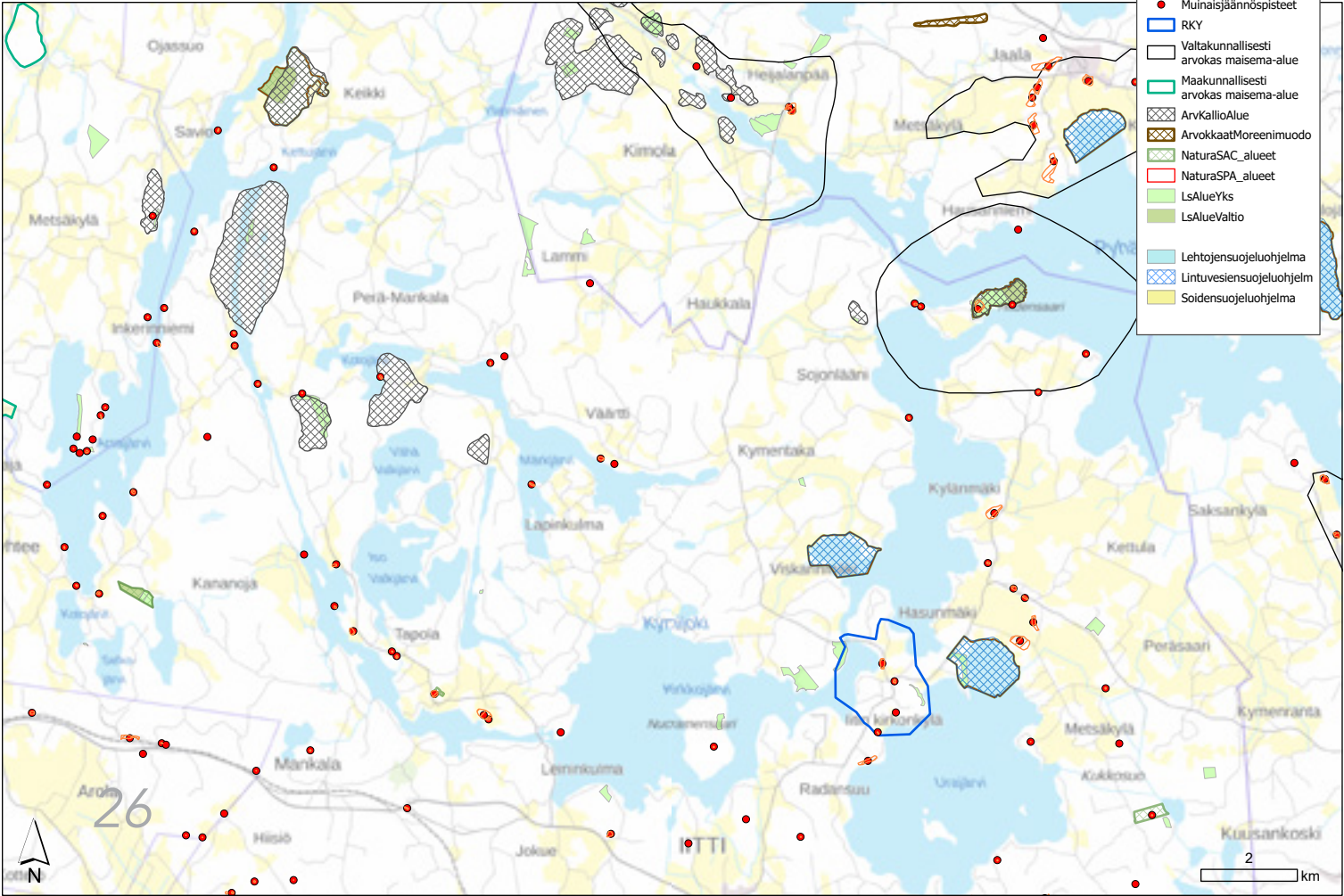
Kymijoki, litti

Kymijoki, Vuolenkoski

Kymijoki, Iitin kk

PAIKKATietoanalyysi

Kulttuuriympäristön arvot:

- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue: Hiidenvuoren maisemat, Kimolan kulttuurimaisema
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY): litin kirkonkylä
- Muinaisjäännökset ja muinaisjäännösalueet, mm.:
 - » Kivikautiset asuinpaikat
 - » Rautakautinen ruumiskalmisto
 - » Rautakautiset asuinpaikat
 - » Muinaislinna
 - » Keskiaikaiset kyläpaikat
 - » Kaskiröykkiöt
 - » Pappila
 - » I maailmansodan varustukset

Luontoarvot:

- Lintuvesiensuojeluohjelma: Mukulanlahti ja Tervolanlahti LVO050120
- Arvokas kallioalue: Marjovuori KAO050038, Huuhkaimenvuori KAO050036, Aittakallio KAO050035, Mäyrävuori KAO050052, Hiidenvuori KAO050053
- Arvokas moreenimuodostuma: Käyräkoivunvuoret MOR-Y05-005
- Natura 2000: Marjovuori FI0404009, Pyhäjärvi FI0406003, Hiidensaari FI0404001
- Yksityisten mailla olevia luonnonsuojelualueita
- Valtion mailla olevia luonnonsuojelualueita:
 - » Vanhojen metsien suojelualue: Marjovuoren suojelualue VMA050014
 - » Lehtojensuojelualue: Hiidensaaren lehtojensuojelualue LHA050013

PAIKALLISYHTEISÖJEN KONTAKTOINTI

Puhelinhaastattelu ja tapaaminen

Ajankohta: 12.10.2022

Paikka: Kaitalantie 323, 47490 Iitti

litin alueella 30.8. 2022 klo 17 Vuolenkosken kyläpisteellä järjestettyyn muisteluiltaan ei saapunut osallistujia. Paikallista tietoa on kerätty kontaktoimalla alueen asukkaita puhelimitse ja tapaamalla heitä maastotyön yhteydessä 12.10.2022.

ALUEELTA LÖYTYVIÄ KULTTUURIPERINTÖKOhteITA

Kymijoen varressa on useita luonnon- ja kulttuuriperintökohteita. Kohteita yhdistää sijainti vesistön äärellä sekä monituhatuotinen ihmisen ja ympäristön välinen vuorovaikutus. Esihistoriallisen ajan kulttuuriperintöä edustavat vesistön äärellä sijaitsevat kivikautiset ja rautakautiset asuinpaikat, kalmistot ja palvontapaikat. Alueella on maassamme jokseenkin harvinaisia kalliomaalauksia.

Historiallisen ajan kulttuuriperinnölle leimallisinta on uittokulttuuri ja sen synnyttämät rakenteet. Kulttuuria on tallentunut fiktiivisessä muodossa elokuvien maisemiin ja kertomukseen.

Alue tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet sekä pyöräilijöille, autoilijoille että veneilijöille. Kimolan kanavan avautuminen mahdollistaa Kymijoessa litin kunnan alueella sijaitsevien patojen kiertämisen. Alueella on useita vierasvenesatamia ja niiden yhteydessä on hyvä palveluvarustus. Pyöräilijöille on valmiita, merkittyjä reittejä.

HAASTATTELUISSA KARTALLE MERKITYT KOHTEET

- **Jokuen venevalkama.** Rantamaksiini -niminen matkailuyritys toimii entisessä uittoyhdistyksen rakennuksessa. Kymijoen uittot ovat kulkeneet Jokuen kautta.
- **Mankalan koskialue.** Mankaan voimalaitos Kaurakoskessa edustaa 1950-luvun voimalaitosarkkitehtuuria. Voimalaitoksen rakentaminen ja kosken patoaminen lopetti valmistuessaan koskissa tapahtuneen, perinteisen uittotoiminnan ja päätti tukilaiskulttuurin aikakauden. Kymijoen koskilla on kuvattu lukuisia tukkilaiselokuvia. Elokuvatuotanto työllisti paikallisia asukkaita, ja elokuvaseurueet majoittuivat alueen taloissa. Padolla on edelleen paikoillaan uittoränni. Padon myötä Mankalan kosket peittyivät vedenpinnan alapuolelle.
- **Sitikkalan kylä.** Sitikkalan kylä tunnetaan lähdetiedoissa jo 1500-luvulta, mutta kylän asutus saattaa ulottua rautakaudelle saakka. Kymijoen varressa on lukuisia rautakautisia kalmistoja. Kylätontin paikalla sijaitsee Ristolan talo. Kylämäki on myös Natura-kohde nimeltä Sjögrenin mäki. Mäellä sijaitsee Sitikkalasta kotoisin olleen tutkimusmatkailija A.J.Sjögrenin muistokivi.
- **Vuolenkosken kylä.** Kylässä on monia palveluja matkailijoille. Kylässä sijaitsee Vuolenkosken voimalaitos, joka on osa Kymijoen valjastamiseen liittyviä voimalaitosrakennuksia. Väinö Timoteuksen runo "Vuolenkoski" ja Ahti Sainion säveltämä "Vuolenkoski-valssi" kertovat joen patoamisesta. Vuolenkoski on motoristien suosima pysähdyspaikka.
- **litin kirkonkylä.** Kirkonkylä oli litin kunnan keskus, kunnes rautatie saavutti alueen 1830-luvulla. Alueella on runsaasti arvokasta rakennusperintöä.
- **Hiidenvuori.** Hiidenvuoren retkeilyalueella on sekä luonnon- että kulttuuriperintöä. Alueella järjestetään tapahtumia esimerkiksi musiikkijuhlien yhteydessä.
- **litin kirkonkylän alue.** 1800-luvulla ennen rautatientuloa litin kunnan keskus. litin kirkko 1600-luvulta, sankarihaudat, kesäkahvila. Arvokas kulttuuriympäristö, jossa paljon vanhoja rakennuksia 1800-1900 lukujen taitteesta. Aikoinaan Suomen kaunein kirkonkylä 1990-luvulla. Vanha pappila ja kauniita uudisrakennuksia. Radansuussa golfkenttä ja Radalla hotelliravintola.

Rantamaksiini

ARKISTOLÄHTEITÄ

- Pisto, V. 2015. 85-vuotias Matti suree tyhjää maisemaa kotinsa vieressä – legendaarinen koski katosi yhdessä yössä. YLE. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-8473084>
- Lahti Region 2022. Kimolan kanava. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://book.visitlahti.fi/fi/tehtava/1959451/kimolankanava/showdetails>
- Slangus, A., Ilmari, W., Somersalmi, U., Sylvén, E., Spennert-Hannikainen, M., Suonio, K., Räikkönen, S. 1928. Tukki-jolla. Suomi-Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://finna.fi/Record/kavi.elonet Elokuva_117424
- Hällström, R. a., Tulio, T., Talvi, J., Töyri, E., Linnanheimo, R., Markus, W., Ekholm, A. 1949. Hornankoski. Fenno-Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://finna.fi/Record/kavi.elonet Elokuva_122351
- Unho, I., Holopainen, L., Pihlström, U., Helinä, H., Palo, T., Ortola, K., Lahti, T. 1947. Koskenkylän laulu. Suomi-Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://finna.fi/Record/kavi.elonet Elokuva_122295
- Leminen, H., Laikka, J., Lemi, H., Karpinsky, I., Palo, T., Kara, H., Pöntinen, O. 1949. Rosvo Roope. Adams Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://finna.fi/Record/kavi.elonet Elokuva_122378
- Visit Kouvola. 2020. Suomi-filmien kuohuvat kosket. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://visitkouvola.fi/fi/a/48/mankalan-voimalaitos-kosket-iitti>
- Vaala, V., Tattari, T., Ahuva, J., Luts, T., Rinne, J., Ikonen, A., Salmi, I. 1937. Koskenlaskijan morsian. Suomi-Filmi Oy. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet Elokuva_126286
- Museovirasto. 2022. Sitikkalan muinaisjäännös. Arkeologisen kulttuuriperinnön opas. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.1000012791>
- Hämeen ELY-keskus. 2021. Sjögrenin mäki. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Sjogrenin_maki\(5547\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Sjogrenin_maki(5547))
- Sainio, A. Vuolenkoski-valssi. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <http://vuolenkoski.fi/files/download/Vuolenkoski-valssi.pdf>
- Tolvanen, A. & Mäkelä, A. 2006. Iiskolan sukua litin Koskenniskalta. Helsinki: Lasse Tolvanen.
- Järvi, T. H. uittotukkien kuljetukseen tarkoitettu kehälautta Kymijoen vesistö-alueella litissä. Museovirasto: Kansatieteen kuvakokoelma. CC BY 4.0. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://finna.fi/Record/musketti.M012:KK2969:628>
- Vuolenkosken kyläyhdistys ry. Kulttuurimaisemia ja historian havinaa. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <http://vuolenkoski.fi/fi/palvelutjajayrittajat/asuminen/vapaa-aika/ulkokoulureitit>
- Visit Kouvola. 2020. SUOMIFILMIEN KUOHUVAT KOSKET. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://visitkouvola.fi/fi/a/48/mankalan-voimalaitos-kosket-iitti>
- Vuoristo, K. 2008. litin historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi. Museovirasto: Rakennushistorian osasto. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/hae_liite.aspx?id=111268&tyyppi=pdf&kansio_id=142
- Länsi-Kymen Kulttuuritieteyhdistys ry 2022. Mankalan vesivoimalaitos. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://www.kulttuuritietelle.fi/kohteet/mankalan-vesivoimalaitos/>

Hiidenvuori on helposti saavutettavissa niin tietä pitkin kuin vesitse. Opastukset ovat kunnossa.

KEHITTÄMISSUOSITUKSET

KULTTUURIPERINNÖN HYÖDYNTÄMISMAHDOLLISUUDET HYVINVOINTI- JA LUONTOMATKAILUSSA JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Alueen kohteiden perusrakenteet ovat hyvässä kunnossa ja riittävällä tasolla. Alueella on myös runsaasti palveluntarjoajia uusien matkailutuotteiden ja reittien tueksi. Uusille opasteille on tarvetta lähinnä teemareittien ja vierailukohteiden osalta. Jos halutaan kehittää esimerkiksi elokuvateemainen reitti, sitä varten pitää tunnistaa ja merkitä elokuvan lokaatiot. Tähän olisi erinomaiset mahdollisuudet runsaan filmimateriaalin ansiosta. Vierailukohteisiin voisi tuottaa opastauluja, joissa on paikalla esiintyvä elokuvamaisema, johon nykymaisemaa voi verrata. Opasteisiin olisi helppoa upottaa AR-sisältöä elokuvien kohtauksista. Samoissa kohteissa voisi kertoa tukkilaisperinteestä sekä puuteollisuuden historiasta ja uittoväylien verkostosta.

Matkailijaryhmistä erityisesti venematkailijoihin ja melojiin kannattaisi kiinnittää huomiota, sillä heille on tarjolla kattava palvelurakenne. Tuotteistamiselle on tarvetta vain sisällöissä, joissa tuodaan esille kulttuuriperintöä.

Kymijoen maiseman erityispiirre tässä selvitäksessä kartoitettujen kohteiden joukossa on kalliotaide. Vesireitillä on kivikaudelle ajoituvia muinaisjäännöskohteita, joilla on näkyvissä kalliomaalauksia. Kohteet eivät ole yhtä

näyttäviä kuin Astuvansalmen kalliomaalaukset, mutta ne ajoittuvat samalle esihistorian ajanjaksolle ja samaan kulttuuripiiriin. Nämä kohteet ovat saavutettavissa vesilläliikkuville. Kohteet ovat jokseenkin herkkiä, ja niiden tuotteistamisessa on kontaktoitava alueellista vastuumuseota.

Maisema-alueita ja rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueita (RKY) voisi nostaa esille yhtenäisellä ilmeellä ja alueen tai kohteen nimellä varustetuilla photostop:eilla. Näiden alueiden tunnettuutta voisi näin nostaa osallistamalla matkailijat esimerkiksi yritysyhteistyön avulla.

”kuvaa itsesi tai maisema, postaa kuva some-tilillesi, lisää #Hiidenvuori#. Lisää vielä #iitinrantamaksiini, niin saat 10% alennuksen Rantamakasiinin kahvilapalveluista.”

Alueella on erinomaiset mahdollisuudet kalastusmatkailuun eri muodoissaan. Hyvän infrastruktuurin ansiosta oman veneen tuominen vesistöalueelle on helppoa. Veneitä on vuokrattavissa esimerkiksi Yli-Kaitala Resort:illa, ja sama yritys tarjoaa majoitusta.

Useassa kohteessa oli hyvät rantautumismahdollisuudet. Yläkuvat Vuolenkoski, alakuva Rantamakasiini.

Kymijoen vesivoimalaitos (oik.) ja Harakankoski (vas.)

4 YHTEISET TEEMAT

Perinnemaisemat -esiselvitys tehtiin samansisältöisenä Päijät-Hämeeseen sekä Kanta-Hämeeseen. Kanta-Hämeessä kohteina olivat Hämeen Härkätie Tammelan osuudelta, Laurinmäki Janakkalassa sekä Untulanharju Hämeenlinnan Lammilla. Kohteiden erilaisuudesta huolimatta tarkastelussa nousi esille useampia kahden tai useamman kohteen yhdistäviä teemoja niin maakunnan sisällä kuin maakuntarajat ylittäen.

SUOMIFILMIT

Kalkkinen
Kapatuosia
Kymijoki

TUKINUITTO

Kalkkinen
Kymijoki

SOTAHISTORIA

Kapatuosia
Kymijoki
Hämeen Härkätie
Laurinmäki

KIVIKIRKOT JA KIRKKOHISTORIA

Kapatuosia
Laurinmäki
Untulanharju

VAMA TAI RKY

Kaikki kohteet
Maisema-alueet
yhdistävä reitti

TEOLLISUUS- HISTORIA

Kalkkinen
Kapatuosia
Kymijoki
Hämeen Härkätie

Hyvinvointimatkailu on tärkeimpiä teemoja sekä Suomen matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartassa 2015–2025 että Suomen matkailustrategiassa 2019–2028. Suomalaisen hyvinvoinnin vahvuustekijöitä ovat luonto ja metsä, vesi, hiljaisuus, tila ja valo, eksotiikka, moniaistiset elämykset, kuten sauna ja ruoka. (Aurana Oy. Analyysi hyvinvointimatkailun tilasta ja kehittämistarpeista Wellbeing Eden in Finland -kilpailun pohjalta. VisitFinland 2019.)

Kaikista tässä selvityksessä kartoitetuista kohteista niin Kanta-Hämeessä kuin Päijät-Hämeessä löytyvät edellä mainitussa raportissa listatut hyvinvoinnin vahvuustekijät. Maakunnittain tarkasteluun valittujen kohteiden kehittämisessä kannattaa keskittyä tuotteisiin ja palveluihin, joiden yleisenä lähtökohtana on luonto ja kulttuuriperintö, ja joiden omaleimainen sisältö perustuu nimenomaan paikallisuuteen. Esimerkiksi Kymijoen alueella vesimaisemaan ja hyvinvointiin (Blue care) liittyvät tuotteet voidaan rakentaa tukkilaisperinteen ja sen mahdollistamien maiseman kokemisen tapojen ympärille. Vastaavasti Lammin Untulanharjun alueella vesi liittyy harjun geologiaan ja vesitalouteen, uhrilähteeseen liittyvään mystiseen luontosuhteeseen sekä viereisen Ormajärven virkistyskäyttömahdollisuuksiin.

Päijät-Hämeessä kohteita yhdistää vesireitti. Hollolan Kapatuosialta pääsee veneellä kulkemaan Vesijärveltä Vääksyn kanavaa pitkin Päijänteelle, sieltä Kalkkisten kanavan kautta Kymenvirrälle, Ruotsalaiselle ja Kimolan kanavalle. Kymijoen virkistysalueyhdistyksen ylläpitämä Hiidensaaren retkisatama yhdistyy Kimolan kanavan veneilyväylään.

Luonto ja metsä voidaan kokea lähes missä tahansa Suomessa. Tässä selvityksessä kartoitetuissa kohteissa metsän ja luonnon

kokemisen voi yhdistää erityisesti pyhiinvaellusteemaan ja alueen kivikirkkoihin.

Makrotason tarkastelussa sopiviksi kehittämistoimiksi nousevat Euroopan neuvoston kulttuurireittien teemoja tukevat paikalliset teemat. Suomalaisia kohteita on jo mukana Euroopan teollisuusperintöreitillä (European Route of Industrial Heritage), kalliotaidereitillä (Prehistoric Rock Art Trails) ja pyhiinvaellusreitillä (St. Olav Ways). Teollisuusperintöä valituissa kohteissa edustavat esimerkiksi kalastuselinkeinon synnyttämä vieheteollisuus Asikkalassa. Esihistoriallisen ajan kalliotaidetta esiintyy Kymijokivarressa. Pyhän Olavin reitti kulkee jo Lammin kautta ja yhdistyy pian Hollolaan. Lisäksi kivikirkkoja löytyy muistakin selvitykseen sisältyneistä kohteista, ja Portaan kylässä on pitkään toteutettu arkeologisia tutkimuksia Portaan kappelin sijainnin selvittämiseksi. Euroopan neuvoston kulttuurireitit on valittu kulttuurimatkailun kansallisen tiekartan erityiseksi kehittämiskohteeksi.

[Linkki OKM:n " Kulttuurimatkailun kansallisen kehittämisen tiekartta : Työryhmän ehdotus" julkaisuun.](#)

[Linkki Museoviraston " Euroopan neuvoston kulttuurireitit" nettisivulle.](#)

[Linkki Ympäristöhallinnon " Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet" nettisivulle.](#)

Vesireitti:

Kapatuosia

Kalkkinen

Kymijoki - Vuolenkoski

Kymijoki - Hiidenvuori

Kivikirkot - Hollola, Lammi

Teollisuushistoria - Kymijoki, Iitti

Sotahistoria - Hollolan kirkonkylä

Perinnemaisemat Päijät-Hämeessä -esiselvitys
LAB-ammattikorkeakoulu
Luontokohteiden kulttuuriperintö eläväksi -hanke

